

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 2

לע"נ גבריאל בן לאה ז"ל • נלב"ע י"ד ניסן תשס"ג

is Dedicated in loving memory of
Gabriel (Cabra) Bildirici

*by his wife Nina Bildirici
and his children & grandchildren*

הלכה

Practical Law:

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 5

(1) If three people come from three [different] groups of three each, they may not be divided [and say the blessing after the meal individually]. But if each of them already said the invitation in his group, they may divide up, and are not obligated to say [*zimmun*] the invitation, because they were already included in the invitation [in their original groups]. If three people sit down to eat bread, even if each one eats his own food, they may not divide up.

(2) If two groups [of three] were eating in one house: if some of them can see each other, they combine together for one invitation. But if not, each group says the invitation by itself. If one person is waiting on both groups, going back and forth between the groups to serve, they combine together for one invitation, even if there is no one from each group who can see the other group, as long as both groups can hear clearly all the words of the one saying the blessing.

א שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה אינן רשאין לחלק. ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו רשאין לחלק ואינן חייבין בזמון שבבר זמנו עליהן. שלשה שישבו לאכל פת אף על פי שכל אחד ואחד אוכל משלו אינן רשאין לחלק; ב שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין לזמון אחד. ואם לאו אלו מוזמנין לעצמן ואלו מוזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד ביניהם שהוא הולך ומשמש מחבורה זו לחבורה זו מצטרפין לזמון אחד אף על פי שאין מקצת אלו רואין את אלו והוא שישמעו שתייהן כל דברי המברך בבאור:

NITZAVIM FOR TUESDAY

נצבים ליום שלישי

TORAH

תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי זה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הגפש משבת שעברה

יט לא ייבי יי למשבק לה ארי
בכך יתקף רגזא דיי וחמתה
בגברא תהוא וידבקון בה כל

יט לא־יאבה ידוה סלח לו פי אז יעשן
אף־ידוה וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו

(19) The Lord will not be willing to forgive him; rather, then, the Lord's fury and His jealousy will fume against that man, and all the oath that is written in

RASHI

רש"י

(19) **The Lord's fury ... will fume** — [*The image that is denoted by this phrase is as follows:*] Through anger, the body [of a person] becomes heated up, and fumes are emitted from the nose. Similarly, [again referring to God,] the verse says (II Samuel 22:9), "Smoke

כֹּה לֹאֲתֵיבָהּ דְּכַתִּיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין וַיִּמְחֵי יְיָ יֵת שְׁמָהּ מִתַּחַת כֹּה הִנֵּה וּמַחֵה יְדוּהָ

this book will lie upon him, and the Lord will erase his name from under the

RASHI

rose up in His nose. Now, although this is inapplicable to the Omnipresent [since He has no physical form whatsoever, nevertheless], Scripture describes [this concept] to the human ear, in the manner to which it is accustomed and able to understand, according to the [natural] ways of the world. [Thus, the verse here is figuratively denoting God's fuming anger.] וַיִּמְחֵי — This is a term denoting [burning] fury; enportment [in Old French]; [this word (קנאה)] means firmly keeping hold of the trait of vengeance, without giving in whatsoever.

(20) — [meaning, הכתובה בספר התורה הזה

“written in this Torah scroll.” Here, the word for “this,” הזה, is in the masculine form.] However, earlier, the verse says (Deuteronomy 28:61), ... בספר התורה הזאת [where the word for “this,” הזאת, appearing in the identical phrase, is in the feminine form. How, then, can we explain the difference of gender for the same word, appearing in the identical phrase in Scripture? The answer is that there in Deuteronomy 28:61,] the word הזאת, which is in the feminine form, is [in this gender, because it is] qualifying the word התורה, “Torah” [which itself is in the feminine form]. And [here in our verse,] the word הזה, which is in the masculine form, is [in this gender, because it is] qualifying the word ספר, “scroll” [which itself is in the masculine form]. [How do we know that each respective mention of the word “this” is qualifying the particular word described, and not otherwise? Because in these two verses,] the cantillational symbols punctuate the words [of the phrase “this Torah scroll”] in two different ways, as follows. In the passage [describing] the curses [i.e., in Deuteronomy 28:61], the [cantillational symbol called] tipcha is placed under the word בספר [thus separating it from the next words התורה הזאת], while the words התורה הזאת are attached to each other [also by virtue of the cantillational symbols]. Hence, the verse employs the word הזאת [for the word “this,” because it clearly is qualifying the word “Torah” (which is in the feminine form)]. However, here in our verse, the tipcha is placed under the word התורה. [Thus, together with its previous conjunctive symbol, the meirkha placed under the word בספר, it] joins these two words, בספר התורה, into one attached expression. Accordingly, the word “this” qualifies the first word in the expression, namely, “scroll,” [the direct object in the expression “Torah scroll,” and since] the

רש"י

יוצא מן האף. וכן, “עלה עשן באפו” ואף על פי שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ; וקנאתו. לשון חמה אנפרטמינט (זיך ערהיטצען אין גראססע צארען זיין) אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה: (כ) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר “גם כל חלי וכל מכה” וגו’ “בספר התורה הזאת”. הזאת לשון נקבה מסב אל התורה, הזה לשון זכר מסב אל הספר ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. בפרשת הקללות, הטפחה נתונה תחת “בספר” ו”התורה הזאת” דבוקים זה לזה לכך אמר “הזאת”, וכאן הטפחה נתונה תחת התורה” נמצא “ספר התורה”

שְׁמִיָּא: כ וַיִּפְרֹשְׁנָה יְיָ לְבִישָׁא
מִכָּל שְׁבֻטֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכֹל לְוִטֵי
קִיּוּמָא דְכַתִּיבִין בְּסִפְרָא
דְּאוּרֵיתָא הַדִּין: כא וַיִּימַר דָּרָא
בְּתַרְאָה בְּנִיכּוֹן דֵּי יְקוּמוּן
מִבְּתַר־כּוֹן וּבַר עֲמִמִּין דֵּי יִתִּי
מֵאַרְעָא רַחֲוִיקָא וַיַּחֲזוּן יַת מַחְתָּא
דְּאַרְעָא הַהִיא וַיִּת מַרְעָהָ דֵּי
אַמְרַע יְיָ בַּה: כב גִּפְרֵתָא וּמִלְחָא
יְקִירַת כָּל אַרְעָה לֹא תִזְרַע וְלֹא
תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בַּה כָּל עֵסְבָא
כְּמִהְפֹּכְתָא דְסֹדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה
וּצְבוּיִם דֵּי הַפֶּךְ יְיָ בְּרַגְוָה
וּבְחַמְתָּה: כג וַיִּימְרוּן כָּל עַמְמֵי־
עַל מָה עֲבַד יְיָ כְּדִין לְאַרְעָא
הַדָּא מָא תְּקוּף רַגְזָא רַבָּא הַדִּין:

אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: כ וְהִבְדִּילֹךָ יְדוּהַ
לְרַעָה מִכָּל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲלוֹת
הַבְּרִית הַפְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
כא וְאָמַר הַדּוֹר הַאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ
מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכַּרְי אֲשֶׁר יִבֹּא מֵאַרְץ רְחוֹקָה
וְרָאוּ אֶת־מַפְּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־
תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְדוּהַ בַּה: כב גִּפְרִית
וּמִלְחָ שִׁרְפָה כָּל־אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא
תִצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כְּמִהְפֹּכְתָּ
סֹדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וּצְבוּיִים אֲשֶׁר הִפְךָ
יְדוּהַ בְּאִפּוֹ וּבְחַמְתּוֹ: כג וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם
עַל־מָה עָשָׂה יְדוּהַ כִּכְהָ לְאַרְץ הַזֹּאת מָה
חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

heavens. (20) And the Lord will separate him for evil, out of all the tribes of Israel, according to all the oaths of the covenant, which are written in this Torah scroll. (21) And a later generation, your descendants, who will rise after you, along with the foreigner who comes from a distant land, will say, upon seeing the plagues of that land and the diseases with which the Lord struck it: (22) Sulphur and salt have burned up its entire land! It cannot have [anything] planted, nor can it grow [anything], not [even] any grass will sprout upon it. It is like the overturning of Sodom, Amorah, Admah and Tzvoyim, [all of] which the Lord overturned in His fury and in His rage. (23) And all the nations will say, Why did the Lord do so to this land? What [is the reason] for this great rage of fury?

RASHI

רש"י

word "scroll" is in the masculine form [thus, the qualifying word הזה takes on the masculine form here].

דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו
שהלשון נופל על הספר:

PROPHETS Isaiah 62-63

ט אַרְי דְּכַנְשׁוּהִי לְעַבּוּרָא

נְבִיאִים יִשְׁעִיהוּ פֶּרֶק סב-סג
ט כִּי מֵאִסְפִּינּוּ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְדוּהַ וּמִקְבְּצִינוּ

62. (9) For its gatherers shall eat it and they shall praise the Lord, and its gatherers

יִכְלוּנָה וּשְׂבָחוּן קָדָם יי
וּדְעָצְרוּהִי לְחִמְרָא לְשִׁתּוּנִיה
בְּדַרְת קוּדְשִׁי: י אָמַר נְבִיא
עֲבְרוּ וְתוּבוּ בְּתַרְעִיא אִפְנוּ לֵב
עֲמָא לְאוּרַח תְּקַנָּא בְּסָרוּ בְּשׁוּרִן
טָבִן וְנַחְמָן לְצַדִּיקִיא דְסַלְיָקוּ
הִירְהוּר יִצְרָא דְהוּא כְּאֲבִן
תְּקֵלָא אֲרִימוּ אֲתָא עַל עַמְמִיא:
יֵא הָא יי אֲשַׁמַּע לְסִיפֵי אֲרַעָא
אָמְרוּ לְכַנְשִׁתָּא דְצִיּוֹן דָּא
פְּרָקִיד מִתְגַּלִּי הָא אֲגַר עֲבָדִי
מִיִּמְרָה עֲמָה וְכָל עוֹבְדֵיהוֹן גְּלוֹן

קְדָמוּהִי: יב וְיִקְרוּן לְהוֹן עֲמָא דְקוּדְשָׁא פְּרִיקָא דִּי וְלִיד יִתְקַרִי תְּבִיעֵתָא קְרֵתָא דְלָא אֲתַרְחַקַּת: א מִן
אָמַר אֲלֵין עֲתִיד לְאִתְאַה מְחָא עַל אָדוּם פּוֹרְעָנָא תְּקִיפָא עַל בְּצִרָה לְמַעַבְד פּוֹרְעֵנוֹת דִּין עֲמִיהָ כְּמָא
דְקִים לְהוֹן בְּמִימְרֵיהָ אָמַר הָא אֲנָא מִתְגַּלִּי כְּמָא דְמַלְלִית בְּזִכּוּ סְגִיא קְדָמִי חֵיל לְמַפְרָק:

shall drink it in My holy courts. (10) Pass, pass through the portals, clear the way of the people, pave, pave the highway, clear it of stones, lift up a banner over the nations. (11) Behold, the Lord announced to the end of the earth, "Say to the daughter of Zion, 'Behold, your salvation has come.'" Behold, His reward is with Him, and His wage is before Him. (12) And they shall call them the holy people, those redeemed by the Lord, and you shall be called, "sought, a city not forsaken." **63.** (1) Who is this coming from Edom, with soiled garments, from Botzrah, this one [Who was] stately in His apparel, girded with the greatness of His strength? [It is] "I [Who] speaks with righteousness, great to save."

RASHI

62. (9) Shall eat it — This refers back to "your grain." (verse 8) **Shall drink it** — This refers back to "your wine." (ibid.) **(10) Pave clear** — Clear the highway of stones. **Lift up a banner** — That is a sign, that they will gather to Me and bring Me those exiled alongside them. **(11) Behold, His reward** — to give to His servants, is prepared with Him. **His wage** — [Lit., his deed]; the reward for the deed they did, is before Him, ready to give.

63. (1) Who is this coming from Edom — The Children of Israel ask, "Who is this ...?" And He is coming with soiled garments, colored with blood, from Botzrah. **This one** — Who was distinguished in his attire. **Girded** and strengthened, and the Holy One, blessed be He, answers them, "[It is] I, [Who speak ...]," and I was revealed to be — great to save.

יִשְׁתַּהוּ בְּחִצְרוֹת קְדָשִׁי: י עֲבְרוּ עֲבְרוּ בְּשַׁעְרִים פְּנוּ
דְרוֹךְ הָעָם סָלוּ סָלוּ הַמְסִלָּה סָקְלוּ מֵאֲבִן הָרִימוּ נֶס
עַל־הָעַמִּים: יא הִנֵּה יְדוּהָה הַשְּׁמִיעַ אֶל־קִצֵּה הָאָרֶץ
אָמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׁכְרוּ אֶת־
וּפְעַלְתּוּ לְפָנָיו: יב וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי
יְדוּהָה וְלֶךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה: סג א מִי־
זֶה | בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצִרָה זֶה הַדּוֹר
בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בְּרַב פָּחוּ אֲנִי מְדַבֵּר בְּבִצְדָקָה רַב
לְהוֹשִׁיעַ:

רש"י

(ט) יאכלוהו. מוסב על דגנך: ושתהו. מוסב על תירושך: (י) סלו פנו. סקלו המסלה מאבן: הרימו נס. אות הוא שיקבצו אלי ויביאו לי את הגולים אצלם: (יא) הנה שכרו. המוכן לתת לעבדיו: ופעלתו. שכר הפעלה שפעלו לפניו הוא מוכן לתת: (א) מי זה בא מאדום. בני ישראל אומרים מי זה וגו' וכא חמוץ בגדים צבועים בדם מבצרה: זה. שהיה הדור בלבושו: צעה. ונאור. והקודש ברוך הוא משיבו אני. וגו' ונגליתי להיות רב להושיע.

Writings Psalms 77

כתובים תהלים פרק עז

א לְשַׁבַּחְתָּ עַל יַד יְדוּתוֹן לְאַסָּף
 תוֹשֵׁבְחָא: ב קָלִי קָדָם יי
 וְאֶקְבֵּל קָלִי קָדָם אֱלֹהֵא וְאֶצִּית
 מִימְרֵי: ג בְּיוֹם עֲקָתִי אוֹלְפָן מִן
 קָדָם יי תִּבְעֵית שְׂרֵת עָלַי
 נְבוּאָה בְּלֵילֵא זְלִגַת עֵינַי
 דְּמַעְתָּא וְלֹא סְפוּג סְרִיבַת
 לְאֶתְנַחְמָא נַפְשִׁי: ד אֶדְכַּר
 אֱלֹהֵא וְאֶרְגוּשׁ קָדָם יי אִמְלֵל

עז א לְמַנְצִיחַ עַל־ (קרי יְדוּתוֹן) יְדוּתוֹן לְאַסָּף מִזְמוֹר:
 ב קוֹלִי אֶל־אֱלֹהִים וְאֶצְעָקָה קוֹלִי אֶל־אֱלֹהִים
 וְהֶאֱזִין אֵלַי: ג בְּיוֹם צָרָתִי אֲדַנִּי דְרָשְׁתִּי יָדַי וְלֵילָה
 נִגְרָה וְלֹא תְפוּג מֵאֲנָה הִנָּחַם נַפְשִׁי: ד אֶזְכְּרָה
 אֱלֹהִים וְאֶהְמִיָּה אֲשִׁיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֵלָה:
 ה אֶחֱזַת שְׁמֵרוֹת עֵינַי נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֶדְבַּר:

וְתִשְׁתַּלְּחֵי רוּחִי לְעַלְמֵינָ: ה אֶחֱדָתָא תִּמְוֹרְתָא דְעֵינַי אֶסְרִפִּית וְלֹא אִמְלֵל:

77 (1) For the Leader, for *Yedutun*. A psalm of Asaf. (2) I will lift up my voice to God, aloud I will cry to God, so that He may listen to me. (3) In the day of my trouble I seek the Lord; my hand [i.e., the blow, the exile], flows in the night without ceasing, my soul refuses to be comforted. (4) When I remember it, O God, I must moan; when I relate it, my spirit faints. Selah. (5) You hold fast the lids of my eyes; I am troubled, and cannot speak.

RASHI

רש"י

(1) **For Yedutan** — for the decrees [datot] and judgments that Israel has undergone.

(3) **My hand** — my blow. **Flows in the night** — in the exile, which is like night. **Without ceasing** — [without] falling silent.

(4) **When I think of it, O God** — the loving kindness You used to do for me. **When I**

relate — about those kind acts and good deeds. (5) **The lids of my eyes** — this is [derived from] the language of ashmurat ha'leilah, the night watch. **I am troubled** — My spirit shakes within me, and I cannot speak.

(א) עַל יְדוּתוֹן. עַל הַדְּתוֹת וְהַדִּינִין שֶׁעָבְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל: (ג) יָדַי. מִכְּתִי: לֵילָה נִגְרָה. בְּגִלוּת שְׁהִיא בְּלֵילָה: נִגְרָה. חִלוּשָׁה וְיִמְרָה: וְלֹא תְפוּג. תְּדַמָּה: (ד) אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים. הַחֹסֵד שֶׁהָיָה רָגִיל לַעֲשׂוֹת לִי: אֲשִׁיחָה. בְּאוֹתָן חֹסְדִים וְטוֹבוֹת: (ה) שְׁמֵרוֹת עֵינַי. לְשׁוֹן אֲשִׁמְרַת הַלַּיְלָה: נִפְעַמְתִּי. רוּחִי מְקַשֵּׁשׁ בְּקַרְבִּי וְלֹא אוֹכֵל לְדַבֵּר:

Mishnah Sotah, chapter 9

משנה סוטה פרק ט

(1) [The declaration over] the calf whose neck is to be broken, must be in the Holy Tongue, as it is said, "If a corpse of a person be found

א עֲגָלָה עֲרוּפָה, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא) כִּי יִמָּצָא חָלָל בְּאֶדְמָה. וְיִצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ, שְׁלֹשָׁה

רבנו עובדיה מברטנורא

א עֲגָלָה עֲרוּפָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. מֵה שֶׁהֻזְקְנִים אוֹמְרִים יָדִינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְהַכְּהֻנִים אוֹמְרִים כִּפּוּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל וְגו', בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֻזְקְקוּ לֵאמֹר: שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִמָּצָא כו'. וּבְאוֹתוֹ פִּרְשָׁה נֶאֱמַר וְעַנּוּ וְאִמְרוּ, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ (דברים

in the land ... then your elders and your judges will go out,” (Deuteronomy 21:1-2) [and Scripture continues and says “and they will answer and say,” (ibid verse 7) just as the phrase “and the Levites shall answer and say” (ibid 27:14) means in Hebrew, so too, over here, it means in Hebrew]. Three, used to go forth from the Great court in Jerusalem; Rabbi Yehudah says, Five, as it is said, “your elders,” i.e., two, “and your judges,” i.e., two, and since a court cannot consist of an even number, they add one more. (2) If [the corpse] was found in a heap of stones, or hanging on a tree, or floating on the surface of the water, they do not break [a calf's neck], since it is stated, “in the

land,” (ibid 21:1) and not hidden in a heap of stones, nor hanging on a tree in a field, nor floating on the surface of the water. If it was found close to the frontier border, or to a city the majority of whose inhabitants are idolaters, or to a city in which there is no court, they do not break [a calf's neck, since he wandered to these areas, he is considered as wilfully endangering himself]; they measure only the distance [from the corpse] to a city in which there is a court. If [the corpse] was found exactly between two cities, both of them bring [a total of] two calves; the opinion of Rabbi Eliezer. [The city of] Jerusalem does not bring a calf whose neck is to be broken. (3) If the head was found in one place and the body in another place, they carry the head to the body; the opinion of Rabbi Eliezer. Rabbi Akiva says, [They carry] the body to the head. (4) From what part [of the body] do they measure? Rabbi Eliezer says, From the

רבנו עובדיה מברטנורא

כ"ו וענו הלויים ואמרו, מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: **היו יוצאין**. ובאים שם ומוודים מן החלל לצד העיירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: **אין ב"ד שקול**. אין ב"ד עשויין שיהא אפשר לחלוק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג): **ב נמצא סמוך לספר**. אצל גבול הגוים: **לא היו מודדים**. דכתיב כי ימצא חלל, פרט לממציא את עצמו, שסמוך לגבול הגוים כאילו המציא עצמו למיתה הוא: **לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין**. אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה, אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה, הוה אמינא אין מודדין כלל, ת"ל ולקחו וקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא יתירא הוא, דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו וקניה: **מכוון**. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: **שתייהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א**. ואין הלכה כר"א, אלא שתייהן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בבכורות: **אין ירושלים מביאה עגלה ערופה**. דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים: **ג נמצא ראשו במקום אחד**. השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מצוה קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף, דגופיה בדוכתיה נפל ורישא הוא דנייד. דברי ר"א: **רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש**. דרישא היכא דנפיל נפיל וגופיה רהיט ואזיל. והלכה כרבי עקיבא: **ד ר"א אומר מטיבורו**. קסבר

מבית דין הגדול שְׁבִירוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה, שְׁנַאמַר זְקֵנֵיהּ, שְׁנַיִם, וְשִׁפְטֵיהּ, שְׁנַיִם, וְאִין בֵּית דִּין שְׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהּ עוֹד אֶחָד: **ב נִמְצָא טְמוֹן בְּגֵל, או תְּלוּי בְּאֵילָן, או צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שְׁנַאמַר (שם) בְּאֶדְמָה, וְלֹא טְמוֹן בְּגֵל. נוֹפֵל, וְלֹא תְּלוּי בְּאֵילָן. בְּשֹׁדֵה, וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. נִמְצָא סְמוּךְ לְסִפֵּר, או לְעִיר שְׂרֵבָה נְכָרִים, או לְעִיר שְׂאִין בַּהּ בֵּית דִּין, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. אִין מוֹדְדִין אֶלָּא מְעִיר שֵׁשׁ בַּהּ בֵּית דִּין. נִמְצָא מְכוּן בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאִין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגָלָה עְרוּפָה: **ג נִמְצָא רֹאשׁוֹ בְּמִקוֹם אֶחָד [וְגוֹפוֹ בְּמִקוֹם אֶחָר], מוֹלִיכִין הָרֹאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ: **ד מֵאִין הָיוּ מוֹדְדִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,******

navel; Rabbi Akiva says, From the nose; Rabbi Eliezer ben Yaakov says, From the place where he was slain, i.e., from the neck. (5) When the elders of Jerusalem [i.e., of the Great Sanhedrin] had departed and gone away, the elders of that city [nearest the corpse] would take a calf of the herd which had not drawn in the yoke, and a defect does not disqualify it. They bring it down to a ravine which is stony [*eitan*] — “*eitan*” is to be understood in its literal sense of “hard” — but even if it is not stony, it is fit [for the ceremony]. They then break its neck with a hatchet from behind. The site may never be sown or tilled, but it is permitted to card flax and to chisel stones there. (6) The elders of that city then wash their hands with water in the place where the calf's neck was broken, and they declare, “Our hands did not shed this blood, nor did our eyes see [this crime].” (Deuteronomy 21:7) But is it conceivable that

the elders of a court are shedders of blood? Rather, [the meaning of their statement is,] he [the man found dead] did not come to us [for help] and [had we seen him, we would not have] dismissed him without supplying him with food; we did not see him, to [have prevented him from] let[ting] him go [without escort]. Then the priests exclaim, “Atone for Your people Israel, Whom You have redeemed, ... and lay not [the guilt of] innocent blood among your people Israel.” (Deuteronomy 21:8) They did not need to say, “And so the blood will be atoned for them” [the continuation of the previous verse] (*ibid.*), rather, the Divine Spirit announces to them, “When you act thus, the blood is forgiven for you.” (7) If the murderer was discovered before the calf's neck was broken, it goes free and feeds with the herd; but if [he was discovered] after the calf's neck is broken, it is buried in that place, because it came there from the outset in

ברנו עובדיה מברטנורא

עיקר חיותא בטיביריה הוא: ר' עקיבא אומר מחוטמו. עיקר חיותא מחוטמו הוא, דכתיב (בראשית ז') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב אל החלל. והלכה כר"ע: ה' נפטרו זקני ירושלים. שאינן באין אלא למדוד, כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדודו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעבובא אלא למצוה: בקופיץ. סכין גדול: מאחוריה. ממול ערפה: מקומה אסור. לעולם: ומוותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע, דכתיב (כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע, מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים: ו לא בא לדינו ופטרנוהו. בלא מוונות: ולא ראינוהו

מטבורו. רבי עקיבא אומר, מחוטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר, ממקום שנעשה חלל, מצוארו: ה' נפטרו זקני ירושלים והלכו להן. זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל (שם), ואין המום פוסל בה, ומורידין אותה לנחל איתן. ואיתן כמשמעו, קשה. אף על פי שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד, ומתך לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים: ו זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים, (שם) ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו. וכי על דעתנו עלתה, שזקני בית דין שופכי דמים הן, אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוויה. והכהנים אומרים (טו) (שם) כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל. לא היו צריכים לומר (שם) ונכפר להם הדם, אלא רוח הקדש מבשרתן, אימתי שתעשו ככה, הדם מתכפר להם: ז נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באת מתחלתה,

connection with a matter of doubt [i.e., the unknown murderer], and it atoned for the doubt which is now gone [i.e., it accomplished its purpose]. If the calf's neck was broken and afterwards the murderer is discovered, then he is executed. (8) If one witness says, "I saw the murderer," and [at the same time] another witness says, "You did not see him:" or if a woman says, "I saw him," and another woman says, "You did not see him," they break its neck. If one person says, "I saw him," and two say, "You did not see him," they break its neck. If two say, "We saw him," and one says to them, "You did not see him," they do not break its neck [this case is talking about improper witnesses, and where there is

conflicting testimony from improper witnesses we believe the majority]. (9) When murderers multiplied, the ceremony of breaking a calf's neck was discontinued [since it was assumed that the murderer is known]. That was when Elazar ben Dinai, also called Techinah ben Perishah [a notorious bandit and murderer] appeared. He was afterwards renamed "son of the murderer." When adulterers multiplied, the ceremony of the bitter water was discontinued, and it was Rabban Yochanan ben Zakkai who discontinued it, as it is said, [i.e., thereby fulfilling the prophecy,] "I will not punish your daughters when they commit harlotry, and your brides when they commit adultery, for they themselves [consort with lewd women ...]." (Hosea 4:14) When Yosef ben Yoezer of Zereidah and Yosef ben Yochanan of Jerusalem died, the "clusters" [Rabbis of exceptional learning] ceased, as it is said, [i.e., thereby fulfilling the prophecy,] "There is no cluster to eat; my soul desires the first ripe fig." (Micah 7:1) (10) Yochanan the High Priest brought to an end the confession made at the presentation of the tithe (see Deuteronomy

כפרה ספקה והלכה לה. נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, הרי זה יהרג: ח עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראיתי, היו עורפין. עד אחד אומר ראיתי, ושנים אומרים לא ראיתי, היו עורפין. שנים אומרים ראינו ואחד אומר להם לא ראיתם, לא היו עורפין: ט משרבו הרצחנים, בטלה עגלה ערופה, משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה (ס"א ובן פרישה) היה נקרא, חזרו לקרותו בן הרצחן. משרבו המנאפים, פסקו המים המרים, ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקן, שנאמר (הושע ד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'. משמת יוסי בן יועזר איש צרדה יוסי בן יוחנן איש ירושלים, בטלו האשכולות, שנאמר (מיכה ז) אין אשכול לאכול בפורת אונתה נפשי: י יוחנן כהן גדול העביר הודית

רבנו עובדיה מברטנורא

והנחנחהו. בלא לוי: ז תצא ותרעה בעדר. כשאר חולין: כפרה ספקה. היא עשתה את שלה: ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יהרג. דכתיב בסוף פרשת עגלה ערופה (דברים כ"א) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך: ח עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראיתי. וכגון שבאו שניהם בבת אחת (אז) היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג, והימנחהו כבי תרי, שהתורה האמינתהו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו, הא נודע אפילו על פי עד אחד אין עורפין, אע"פ שבא עד אחד אח"כ והכחישו, אינו נאמן השני, שאין דבריו של אחד במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן, דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות: ט בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג: בטלו האשכולות. איש שהכל בו כלומר תורתם אמת מבלי דופי: י הודיית מעשר. וידוי מעשר, ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי. לפי שעזרא קנס את הלויים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו, וצוה שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן

26:13-15). He also abolished the wakers [the Levites who recited Psalms 44:24, "Awake, why do You sleep, O Lord," every day] and the strikers [who made an incision between the eyes of an animal about to be slaughtered, so that the blood would blind it, thereby making it easier to bind it, instead he instituted metal rings for their necks]. Up to his days the hammer [of (metal)smiths, doing (permissible) work on Chol Ha-Moed] used to strike in Jerusalem [and he abolished it because it was deemed degrading to the Festival due to the loud noise level], and in his days there was no need to inquire about *demai* [he decreed that since the *amei ha'aretz* were not observing the law, consequently the purchaser should apportion the tithes himself]. (11) When the Sanhedrin ceased [to function], song ceased from the places of feasting, as it is said, [i.e., fulfilling the prophecy] "They shall not drink wine with a song" (Isaiah 24:9) (12) When the former prophets [those before the time of the Second Temple] died, the *Urim* and *Tummim* ceased. When the [Second] Temple was destroyed, the *shamir* [a worm capable of splitting stone] and *nofet tzufim* [a very fine type of honey] ceased, and men of faith disappeared from Israel, as it is said, [i.e., fulfilling the prophecy,] "Help, O Lord, for the goodly man ceases" (Psalms 12:2) Rabban Shimon ben Gamliel says in the name of Rabbi Yehoshua, From the day the Temple was destroyed, there is

רבנו עובדיה מברטנורא

כהן גדול בטל הודוי, שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי: **בטל את המעוררים**. שהיו הלויים בכל יום אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה', אמר וכי יש שינה לפני המקום, ועמד ובטלך: **את הנוקפין**. שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה ויהא נוח לכפתו ולשוחטו. ועמד הוא ובטלו, שנראה כבעל מום. והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבהמה לתוכה: **נוקפין**. מכין. ודוגמתו (חולין ו'): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה: **היה פטיש מכה בירושלים**. בחול המועד. חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלך, משום דאושא מלתא טובא ואיכא זלזול מועד: **ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי**. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה, כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני, שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראייה שהוא טבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין אם לאו, אלא מיד מפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר, שכל הלוקח מעם הארץ פירות הם בחזקת שהם דמאי: **א סנהדרין**. שם הדיינים. ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדין: **בטל השיר**. דכתיב (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם בזמן שבטלו הזקנים היושבים בשער שהם הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם גם כן: **יב משמתו נביאים הראשונים**. כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים, חוץ מחגי זכריה ומלאכי וחבריהן דאחרונים נגיהו, שהיו בבנין בית שני: **בטל השמיר**. כמין תולעת, ברייתו כשעורה. שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאיליהן, ובו פיתחו אבני האפור והחושן, דכתיב בהו במלואותם שיהיו שלימות שלא יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להם שמיר על פני הדיו בחוץ: **ונופת צופים**. דבש הבא ממקום ששמו, צופים, ומשובח מאד: **ופסקו**

המעשר. אף הוא בטל את המעוררין, ואת הנוקפין. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי: **א משבתה סנהדרין**, בטלה השיר מבית המשתאות, שנאמר (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין וגו': **יב משמתו נביאים הראשונים**, בטלו אורים ותמים. משחרב בית המקדש, בטל השמיר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמנה, שנאמר (תהלים יב) הושיעה ה' כי גמר חסיד וגו'. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע, מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה, ולא

no day without a curse, and the dew has not descended as a blessing, and the flavor has departed from the fruits. Rabbi Yose says, The fatness [i.e., nourishing quality] was also removed from the fruits. (13) Rabbi Shimon ben Elazar says, [The cessation of] purity has removed taste and fragrance [from fruits]; [the cessation of] the tithes has removed the fatness of grain. But the Sages say, Immorality and witchcraft destroyed everything. (14) During the war with Vespasian, they [the Rabbis] decreed against [the use of] crowns worn by bridegrooms and against [the use of] the drum [at wedding celebrations]. During the war of

Titus, they decreed against [the use of] crowns worn by brides and that no one should teach his son Greek. During the final war [in which the Second Temple was destroyed, in which Titus participated], they decreed that a bride should not go out in a palanquin [i.e., a hand held chariot decorated with gold, to her husband's house] in the midst of the city, but the Sages permitted a bride to go out in a palanquin in the midst of the city. (15) When Rabbi Meir died, the composers of fables ceased. When Ben Azzai died, the assiduous students [of Torah] ceased. When Ben Zoma died, the expositors ceased. When Rabbi Yehoshua died, goodness departed from this world. When Rabban Shimon ben Gamliel died, the locust came and trouble increased. When Rabbi

בנו עובדיה מברטנורא

אנשי אמנה. אנשים שמאמינים בהקדוש ברוך הוא: **יג הטרה בטלה את הטעם.** טהרה שפסקה מישראל, בטלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע וריח רע: **מעשר בטל שומן דגן.** דמעשר איקרי חלב, כדכתיב (במדבר י"ח) כל חלב יצהר: **יד בפולמוס של אספיינוס.** חיל שהביא אספיינוס על ירושלים: **גזרו על עטרות חתנים.** היו עושים לחתנים עטרות מאבן מלח שהוא צלול כעין הבודולח וצובעין אותה בגפריית כעין ציורין שקורין נ"יל. ואית דמפרשי עטרות של הדס ושל ורד. ושניהם אטורים, ואין מותר אלא עטרות של קנים: **ועל האירוס.** עשוי כמין נפה שדפנותיה עגולות ושוחזים על פיה עור דק ומכין עליו במקל דק ומוציא קול צלול. ובלע"ז קורין לו טנבורו: **עטרות כלות.** כעין עיר עשויה מזהב: **ושלא ילמד אדם את בנו יונית.** פירושו, חכמה יונית. והם רמוזים וחידות שהיו ליונים, ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה כשצרו מלכי חשמונאי זה על זה, היו אותן שבפנים משלשלים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין, היה שם זקן אחד ולעזו להם בחכמה יונית, כל זמן שהם עסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזיר, וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: **בפולמוס האחרון.** הוא חורבן הבית. ושל טיטוס נמי הוה: **באפריון.** כמו אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: **ורבותינו התיירו שתצא כלה באפריון.** משום צניעותא. וכן הלכה: **טו בטלו מושלי משלים.** כגון ממשלות שועלים, דאמרינן בסנהדרין (לה): כי הוי דריש רבי מאיר בפרקא הוה דריש תלתא שמענתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: **השקדנים.** שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום, כדאמרינן ביבמות (סג): דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: **הרשנים.** שהיה בקי במדרש טעמי מקראות, כדאמר (ברכות יב):

יִרְד הַטֵּל לְבִרְכָה, וְנִטְלָ טַעַם הַפְּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִף נִטְלָ שֶׁמֶן הַפְּרוֹת: יֵג רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַטְּהֵרָה נִטְלָה אֶת הַטַּעַם וְאֶת הָרִיחַ. הַמַּעֲשָׂרוֹת נִטְלוּ אֶת שֶׁמֶן הַדֶּגֶן. (וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים), הַזְנוּת וְהַכְּשָׁפִים כָּלוּ אֶת הַכֹּל: יֵד בְּפִלְמוֹס שֶׁל אֶסְפִּינּוֹס גָּזְרוּ עַל עֲטוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאָרוֹס. בְּפִלְמוֹס שֶׁל טִיטוֹס גָּזְרוּ עַל עֲטוֹת כְּלוֹת, וְשָׁלָא יִלְמַד אָדָם אֶת בְּנוֹ יוֹנִית. בְּפִלְמוֹס הָאֲחֵרוֹן גָּזְרוּ שְׁלָא תִצָּא הַכֶּלֶה בְּאִפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרִבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתִּצָּא הַכֶּלֶה בְּאִפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר: טו מִשְׁמַת רַבִּי מְאִיר, בְּטָלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזַאי, בְּטָלוּ הַשְּׁקֵדָנִים. מִשְׁמַת בֶּן זוֹמָא, בְּטָלוּ הַדְּרָשָׁנִים. מִשְׁמַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פִּסְקָה טוֹבָה מִן הָעוֹלָם. מִשְׁמַת רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בָּא גּוֹבֵי וְרִבּוּ

Elazar ben Azariah died, wealth departed from the Sages. When Rabbi Akiva died, [he would explain the meaning of each crown of the letters in the Torah,] the glory [i.e., crown] of the Torah ceased. When Rabbi Chanina ben Dosa died, men of [wondrous] deeds ceased. When Rabbi Yose Katnuta died, the pious men ceased; and why was his name called Katnuta? Because he was the youngest [*katnutan*] of the pious men. When Rabban Yochanan Ben Zakai died, the aura of wisdom ceased. When Rabban Gamliel the elder died, the glory of the Torah ceased [people no longer had the strength to learn while standing], and purity and abstention perished. When Rabbi Yishmael ben Pavi died, the luster of the priesthood ceased. When Rabbi

צרות. משמת רבי אלעזר בן עזריה, פסק העשר מן החכמים. משמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה. משמת רבי חנינא בן דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת רבי יוסי קטנותא, פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו קטנותא, שהיה קטנותן של חסידים. משמת רבן יוחנן בן זכאי, בטל זיו ההקמה. משמת רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות. משמת רבי ישמעאל בן פאבי, בטל זיו ההנהגה. משמת רבי, בטלה ענוה ויראת חטא:

died, humility and fear of sin ceased.

רבנו עובדיה מברטנורא

ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: **בטל כבוד תורה.** שהיה נותן לב לדרוש על כל קוץ וקוץ (מנחות כח): וזהו כבוד תורה גדול, שאין בה דבר לבטלה: **בטלו אנשי מעשה.** שעושים מעשים מופלאים כדאמרין בתעניות (כה). יאמר לחומץ וידליק, ולעזים להביא זאבים בקרניהם: **קטנותם של חסידים.** שהיו החסידים הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניזן וסופן: **משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה.** שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד (מגילה כא). ומשמת באת תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. וזהו בטל כבוד תורה: **משמת רבי בטלה ענוה.** תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

[ברייטא סוף סוטה] [תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה]:

רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית המקדש, בושו חברים ובגו חורין, וקפו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש, ואין שואל, על מי לנו להשען, על אבינו שבשמים. רבי אליעזר הגדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו חכימיא למהו כספריא, וספריא כהונא, והונא כעמא דארעא, ועמא דארעא אזלא ונדלדלא, ואין מבקש. על מי יש להשען, על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חפא יגא, ויקר ואמיר. הנפן תתן פריה והיזן ביקר, והמלכות תהפך למינות, ואין תוכחה. בית ועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והנגלן ישום, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחקמת סופרים תסרה, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים. (מיכה ו) בן מנבל אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו. פני הדור כפני הקלב, הן אינו מתביש מאביו. ועל מי יש לנו להשען, על אבינו שבשמים. רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדשה, וקדשה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש. ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים באה על ידי אליהו נבור לשוב, אמן:

Gemara Sotah 48a

גמרא סוטה דף מת.

[On the Mishnah:] “When the Sanhedrin ceased [to function] song ceased from the eating places as it is said ...” How do we know that the text. [“They shall not drink wine with a song,” (Isaiah 24:9)] applied to the time when the Sanhedrin ceased? Rav Huna, son of Rav Yehoshua, said: Because Scripture states, “The elders have ceased from the gate, the young men from their music.” (Lamentations 5:14) Rav said: The ear which listens to song should be severed. Rava said: When there is song in a house there is destruction on its threshold; as it is said, “Their voice shall sing in the windows, desolation shall be in the thresholds, for He has laid bare the cedar work;” (Zephaniah 2:14) [i.e., even a strongly built house, like the cedar house, will be destroyed]. What is the meaning of “for he has laid bare [*irah*] the cedar work?” — Rabbi Yitzchak said: Is a house paneled with cedarwood a city [*irah*] which cannot easily be destroyed? Rather, [the meaning is,] even a house paneled with cedars will be razed [*mitro'eiah*; this is connected with the root *Aru-Aru* as in the Psalm; “raze it, raze it, to its very foundations.” (137:7)] Rav Ashi said: Infer from this that when destruction begins, it begins on the threshold; as it is stated, “Desolation shall be on the thresholds.” Or, if you will, deduce it from here: “And the gate is smitten with destruction.” (Isaiah 24:12) Mar, son of Rav Ashi said: I have personally seen him [the demon of destruction], and he gores like an ox. Rav Huna said: The singing of sailors and plowmen is permitted, but that of weavers is prohibited [the singing of the former helps them in their work, but that of the latter is merely frivolity]. Rav Huna abolished singing, and one hundred geese were priced at a *zuz* and one hundred *se'ah* of wheat at a *zuz*, and there was no demand for them [even at that price, because of the decline in feasting]. Rav Chisda came and was lax [in enforcing Rav Huna's edict], and a goose could not be found even for [the high price of] a *zuz* [because demand was so great]. Rav Yosef said: When men sing and women join in, it is licentiousness; when women sing and men join in, it is like fire in tow [i.e., it is more serious, because it entails a wilful act by the men to listen to the women's voices]. For what practical purpose is this mentioned? — To abolish the latter before the former [if both cannot be suppressed at the same time, the latter should receive greater attention, because it is more serious]. Rabbi Yochanan said: Whoever drinks to the accompaniment of four musical instruments brings five punishments to the world, as it is

משבטלה סנהדרין וכולי. וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב: אמר רב הונא ברה דרב יהושע דאמר קרא (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם. אמר רב אדנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר (צפניה ב) קול ישורר בחלון חורב בסף כי ארוה ערה. מאי ארוה ערה? אמר רבי יצחק: בית המסבף בארום. עיר הוא אלא אפלו בית המסבף בארום מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה כי מתחיל חורבא בסיפא מתחיל שנאמר: חורב בסף. ואי בעית אימא מהכא (ישעיה כד) ושאייה יוכת שער. אמר מר בר רב אשי לדידי חזי לי ומנגח כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דנגדי ודבקרי שרי דגרדאו אסיר. רב הונא בטיל זמרא קם מאה אוווי בוזא ומאה סאה חטי בוזא ולא איבעא אתא רב חסדא זלול בה איבעא אוווא בוזא ולא משתפת. אמר רב יוסף זמרי גברי ועני נשי פריצותא. זמרי נשי ועני גברי כאש בנערות למאי נפקא מנה לבטולי האי מקמי האי. אמר רבי יוחנן: כל השותה בארבעה מיני זמר מיבא חמש פרעניות לעולם, שנאמר (שם ה) הוי

stated, “Woe to those who arise early in the morning, that they may follow strong drink; who tarry late into the night, till wine inflames them! And the harp, and the lute, the timbrel and the pipe, and wine, are in their feasts; but they regard not the work of the Lord.” (Isaiah 5:11-12) What is written after this (ibid., verses 13,15)? “Therefore My people have gone into captivity for lack of knowledge” — they, therefore, are the cause of exile in the world; “and their honorable men are famished” — they, therefore, bring hunger into the world; “and their multitude are parched with thirst” — they, therefore, cause Torah to be forgotten by its students; “And the man is brought down and the great man is humbled” — they, therefore, cause humiliation to the haters of God [a euphemism for God] and “man” signifies none other than the Holy One, blessed be He, as it is said, “The Lord is a man of war,” (Exodus 15:3) “and the eyes of the lofty are humbled” — they, therefore, cause the humiliation of Israel. And what is written after this? “Therefore Sheol has enlarged her desire and opened her mouth without measure; and their glory, and their multitude, and their pomp, and he that rejoices among them descend into it.” (Isaiah 5:14)

ווהר ויקרא דף יח עא

רבי אבא אמר כתיב (תהלים עה) כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. כי אלהים שופט אלמלא דאעבר דינא דיצחק באתר דיעקב שארי ואתפסי (ס"א ואתפסי) (ס"א ואתפסי) תמן. ווי לעלמין דיערע בגגיה ורנא דמלה (ישעיה מו) כי באש יי נשפט. ודא הוא אתבסמותא דעלמא וכיון דעאל באתרא דיעקב ויעקב אחיד ביה כדון שכיד אשא ואצטננו גומריה. לבר נש דהוה רגיו והגר וזון גרמיה ונפק בגגיה לקטלא לבני נשא. חד חמיא קם על פתחא ואחיד ביה אמר אלמלא לא אחיד בי ואתתקף בי הא קטלא בבני נשא אשתבח. בעוד דאתתקפו דא ברא ואחיד דא ברא אצטנן רגויה על הנפק לקטלא. נפק לאוכחא. מאן סביל רנא ותוקפא דדינא דהווא בר נש הוי אימא דא דקאים אפתחא. כך אמר קדשא בריה דהוה לישראל בני לא תדחלון הא אגא קאים על פתחא אכל אנדריו בהאי יומא והבו לי חילא. ובמה בשופר דאי אשתבח קול שופר בדקא יאות ומכונא ביה לתתא הווא קלא סליק וביה מתעטרי אבהן וקוים במשכניה דיעקב. ועל דא בעי לאודתרא בשופרא ולמנדע בהווא קלא ולכונא. ולית לך קלא בשופרא דלא סליק רקיעא חד. וכל אנון אוכלוסין דהווא רקיעא יחבין אתר להווא קלא ומאי קרא אמרי (יואל ב) ווי נתן קולו לפני חילו ונגמר וקאים הווא קלא בהווא רקיעא עד דאתי קלא אחרא ואתעתדו (ס"א ואתעדו) בחדא וסלקון בוונא לרקיעא אחרא ועל דא תגינן אית קול דסליק קול ומאי איהו הווא קלא דתקיעתא דישראל דלתתא וכיון דמתתברן כל אנון קלין דלתתא וסלקון להווא רקיעא עלאה דמלכא קדישא שארי ביה מתעטרן (ס"א מתעטרן) בלדו קמי מלכא וכדון כרסון רמיו וכרסיא אחרא דיעקב קאים ואתתקן על דא אשבתנא בספרא דרב המנונא סבא באנון צלותי דראש השנה דהוה אמר צלותא וקול שופרא (דהווא קול) דאפיק הווא זכא דאשתבח מרוחיה ומנפשיה בהווא שופרא דהווא קול סליק לעילא ובהווא יומא קימי ומשתכחין מקטרגין לעילא וכד סליק הווא קלא דשופרא בלדו אתתתין מקמייה ולא יכלין לקימא:

משכמי בבקר שכר ורדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כגור ונבל תוף וחליל וינן משתייהם ואת פועל ה' לא יביטו. מה כתיב אחריו: ולכן גלה עמי מבלי דעת. שגורמין גלות לעולם וכבודו מתי רעב שמביאין רעב לעולם והמונו צחה צמא. שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה. וישח אדם וישפל איש, שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמות טו) ה' איש מלחמה. ועיני גבוהים תשפלנה, שגורמין שפלות של ישראל. ומה כתיב אחריו (ישעיה ה) לכן הרחיבה שאל נפשה ופצעה פיה לבלי חוק וירד הדרה והמונה ושאוה ועלו בה:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sha'arei Teshuvah, Page 29

שערי תשובה דף כט ע"ב

That category of people termed liars who have abandoned the Torah, committing evil and destruction by the statements of their mouths are: For example, one who denies the statement of his fellow concerning a deposit, a loan, or a worker's wages, as it says, "You must not ... deal falsely or lie to one another." (Leviticus 19:11) So too, is one who speaks up as a false witness against his fellow, and it says, "Do not testify against your fellow as a false witness." (Exodus 20:16) Included in this are deception and wrongdoing in business and in partnerships. And it says, "Do not wrong one another." (Leviticus 25:17) And it states, "Oppression and deception will not depart from its broad place." (Psalms 55:12) And he is referred to as a man of iniquity and a base person, and is weighted with sin, as are the wicked, as we have already stated in the section dealing with fear of sin. And it is the nature of this iniquitous being to wink his eyes and point with his fingers, as it declares, "The man of iniquity is a base person ... he winks his eyes" (Proverbs 6:12,13)

כַּת שְׁקָרִים אִישׁ כְּזָב אֲשֶׁר תּוֹרָה עֲזַב וַיֵּרֶע וַיִּשְׁחִית בְּמַעֲנֵה פִּי כְמוֹ הַמִּכְחָשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתַשׁוּמַת יָד אוֹ בְּשֹׁכֵר שְׂכִיר, שְׁנֵאמַר (ויקרא ט) לֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ. וְכֵן הָעוֹנָה בְּרַעְיוֹ עַד שְׁקָר. וְנֵאמַר (שמות ב) לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שְׁקָר. וּבְכַלֵּל זֶה הִתְרַמִּית וְהֵאֻנְאוֹת בְּמִסְחָרִים וּבְשִׁתְּפוֹת וְנֵאמַר (ויקרא כה) לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ. וְנֵאמַר (תהילים נח) וְלֹא יִמִּישׁ מִרְחוּבֵהָ תוֹף וּמִרְמָה וְנִקְרָא אִישׁ אֲוֶן וְנִקְרָא בְּלִיעַל וְהוּא כְּבֹד עֹן בְּכַתוֹת הַרְשָׁעִים כְּאֲשֶׁר הִקְדַּמְנוּ בְּשַׁעֲרֵי יְרֵאת חֲטָא וּמִדַּת זֶה אִישׁ הָאֲוֶן שֶׁהוּא קוֹרֵץ בְּעֵינָיו מוֹלֵל בְּאַצְבָּעוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (משלי ו) אָדָם בְּלִיעַל אִישׁ אֲוֶן וְגוֹמֵר, קוֹרֵץ בְּעֵינָיו וְגוֹמֵר:

Practical Law:

הלכה

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 5

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

(1) If three people eat [together] and one of them goes out into the street, they call him so that he will concentrate on listening to what they are saying, and they include him in the [zimmun] invitation [to the grace after the meal] and [even though] he is in the street he fulfills his obligation. When he returns to his house, he must go back and say the blessing after the meal for himself. But if ten people eat [together], and one of them goes out into the street, they do not include him in the invitation until he comes back to his place and sits with them. (2) If three people eat together, and one of them precedes [the others] reciting the grace by himself, they include him in the invitation regardless, and the two [others thereby,] fulfill their

א שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ וַיֵּצֵא אֶחָד מֵהֶם לְשׁוּק קוֹרְאִין לוֹ כְּדֵי שְׂיִכְוֶן לְשִׁמְעַ מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִים וּמְזַמְנִין עֲלָיו וְהוּא בְּשׁוּק וַיֵּצֵא יָדָיו חוֹבְתוֹ. וְלֹכְשִׁיחֹזֵר לְבֵיתוֹ יִחְזֹר וַיְבַרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוּזִין לְעַצְמוֹ. אֲבָל עֲשָׂרָה שְׁאָכְלוּ וַיֵּצֵא אֶחָד מֵהֶן לְשׁוּק אֵין מְזַמְנִין עֲלָיו עַד שִׁיחֹזֵר לְמִקְוֹמוֹת וַיֵּשֶׁב עִמָּהֶן: שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְקֹדֵם אֶחָד מֵהֶן וַיְבַרֵךְ לְעַצְמוֹ מְזַמְנִין עֲלָיו

obligation of invitation. But he has not fulfilled his obligation by this invitation, because the invitation cannot be done retroactively.

וַיִּצְאוּ הַשְּׂנֵיִים יְדֵי חוֹבֶת זְמוּן וְהוּא לֹא יֵצֵא בְּזְמוּן
זֶה שְׂאִין זְמוּן לְמִפְרָע:

NITZAVIM FOR WEDNESDAY

נצבים ליום רביעי

TORAH

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי ו דשם ב"ן לקנות בו הארת נפש משבת הבאה

כד וַיִּמְרוּן עַל דְּשִׁבְקוֹ יֵת קִימָא
דַּיִי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּי גִזְר
עֲמַהוֹן בְּאַפְקוּתְהָ יִתְהוֹן מְאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם: כה וְאֵלֹהֵי וּפְלִחוּ
לְטַעוֹת עַמְמֵיָא וּסְגִידוּ לְהוֹן
דְּחִלְן דִּי לֹא יִדְעוּן וְלֹא אוֹטִיבָא
לְהוֹן: כו וּתְקוּף רְגִזָּא דַּיִי בְּאַרְעָא
הַהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יֵת כָּל
לְוִטֵיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין:
כו וּטְלַטְלִנוּן יִי מַעַל אַרְעֵהוֹן

כד וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת־בְּרִית יְדוּהָ
אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כה וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר
לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: כו וַיַּחַר־אֶף
יְדוּהָ בְּאַרְץ הַהִיא לְהַבִּיאַ עֲלֶיהָ אֶת־כָּל־
הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה: כז וַיִּתְּשֵׁם

(24) Then they will say, It is because they abandoned the covenant of the Lord, God of their fathers, [the covenant] which He made with them when He took them out from the land of Egypt, (25) For they went and served other deities, prostrating themselves to them — deities which they had not known [as possessing Divine power], and which He had not apportioned to them. (26) And the Lord's fury raged against that land, bringing upon it the entire curse which is written in this book. (27) And the Lord drove them out of their land, with fury,

RASHI

רש"י

(25) [אשר] לא ידעום — [literally, "which they had not known." The meaning here is] "[deities] in which they had never recognized any Divine power." — means, "God had not allotted these deities to be Israel's portion. Onkelos, however, translates this phrase as: "and which did not grant them any good." Here, the expression ולא חלק, is understood to mean: "that deity which they would choose for themselves, did not apportion out to them any inheritance, nor any portion." (27) — [This word is to be understood] as rendered by the Targum: וטלטלנון [literally,

(כה) לא ידעום. לא ידעו בהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם "ולא אוטיבא להון", לא הטיבו להם שום טובה. ולשון "לא חלק" אותו אלוה שבהרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (כו) ויתשם ה'. בתרגומו "וטלטלנון" וכן "הנני נתשם מעל